

Dr SLOBODAN P. STOJANOVIĆ: BLASFEMIJA GENOCIDA – sa posebnim osvrtom na presude o genocidu u Srebrenici.

U izdanju renomirane i specijalizovane kuće za pravne publikacije „Dosije studio“, Beograd, septembra 2021.g. se pojavila monografija dr Slobodana P. Stojanovića, pod naslovom *Blasfemija genocida – sa posebnim osvrtom na presude o genocidu u Srebrenici*.

Knjiga je obima 164 strane. Od toga je nešto više od 40 strana priloga koje čine određeni zvanični dokumenti. Rad se ipak ne može smatrati manjeg obima, s obzirom da se radi o kritici samo jednog člana Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948.g, uz iznimne osvrte na još nekoliko drugih članova.

Osnovna ideja ukazuje na pravnu neprimenljivost ali i štetnost postojanja i primene pomenute Konvencije. Iako ta ideja provejava kroz mnoge radove istaknutih teoretičara u svetu, ali ne i kod nas, i to počev od samog momenta donošenja Konvencije pa do danas, nekih radova koji bi je sistematski elaborirali, prema našim saznanjima, nije bilo. Stoga se može reći da je ovaj rad u tom smislu prvi ove vrste.

I sam naziv knjige nešto govori. Blasfemija je reč koja ukazuje da je konstrukciji genocida, kao i presudama o tome pridodat sakralno-religiozni značaj i karakter, što je očigledno put u

Srednji vek. U pridavanju takvog značaja ne pravi se čak ni razlika između toga da li su sporne činjenice ili pravo. Osnovna pravne teorije i prakse je davanje pravnih kvalifikacija određenim pojavama i procesima, te je ovakav pristup pravnoj konstrukciji genocida sa svim svojim zabranama težak udar na celokupnu pravnu nauku i praksu.

Oceni konstrukcije i rezultata prakse o genocidu je pristupljeno sa prikazom određenog konteksta. Tako, iako je reč genocid danas često pominjana, bar na ovim našim prostorima, skoro niko ne zna ko je „iskovao“ tu reč, kada, i zamislio osnovni koncept. Malo ljudi je čulo za Rafaela Lemkina. No, to nije ni čudo s obzirom na veoma upitne stručne i moralne kvalitete te ličnosti, o čemu se u knjizi govori.

S druge strane, kada je u pitanju praksa međunarodnih sudskih tela o genocidu, autor je zahvaljujući neposrednom ličnom iskustvu jedan od najboljih poznavalaca rada sudskog veća koje je prvo donelo presudu o genocidu u Srebrenici, pa ukazuje na zapanjujuće, zapravo neverovatne, pravne i činjenične greške koje je to isto veće u to vreme činilo u predmetu koje je paralelno sudilo i presudilo. Time i na kredibilitet sudskih tela čije presude sada dobijaju „sakralni“ karakter.

Na prednje se nadovezuje kritika presuda o genocidu u Srebrenici, sve uz tezu da nije sve greška suda i određenih snaga koje su imale presudan uticaj na te sudove, nego i na to da su takve presude moguće u uslovima velikih nedostatnosti Konvencije o genocidu. Konvencija o genocidu, blago rečeno od strane R. Niksona, bivšeg Predsednika USA, je jednostavno „neoperabilna“.

Paradoksalno je da se u knjizi ukazuje da zločinima i zločincima ne pogoduju protivnici genocida nego upravo zagovornici genocida, svojim neznanjem i nedostatkom bilo kakvog sudskog iskustva da bi sagledali šta je sve pred sudom izvodljivo. A izgleda, kako autor kaže, ne treba ulaziti u sudnicu sa Konvencijom o genocidu, bez obzira da li ste sudija, tužilac ili branilac. Kako danas stvari stoje, međunarodni sudovi izbegavaju da sude za genocid, a sve do sada donete presude u dobroj meri bitno povređuju međunarodno pravo, pa na takav način stavljaju veliku senku i na osude za najteže i potpuno dokazane zločine.

Komplementaran prednjem je stav autora da su ozbiljni slučajevi genocida sasvim pokriveni postojećom regulativom i da se za iste može izreći i strožija kazna od one ukoliko bi se sudilo pod kvalifikacijom genocida. Moramo objasniti reč „ozbljni“ jer su Konvencijom obuhvaćene kao genocid i radnje koje bi se mogle svrstati u tzv. bagatelni kriminal.

Kao ilustracija stava da se teški zločini mogu brzo i efikasno presuditi i bez genocida daje se slučaj *Einsatzgruppen*, jednog od postnirnbërških suđenja, gde su tužoci isterali R. Lemkina, kao jednog od saradnika, da ne smeta sa svojim koncepcijama i da ih „pusti na miru da

osude teške zločince“ To se, u relativno kratkom roku, završilo time da je od 22 optužena lica njih 14 obešeno, svi ostali su dobili doživotne ili dugotrajne kazne zatvora, nijedan nije oslobođen.

Nepopravljiva greška Konvencije je da se na već definisane zločine, pred sudom već dokazane, kao bitni elementi dodaju nebulozni, nedefinisani ili na mnogo načina različito definisani pojmovi zaštićene grupe, kao i genocidne namere sa bezbroj varijeteta i to sa mnogo aspekata (objektivni-subjektivni; nacionalni-međunarodni, itd.). Utvrđenje tih nebuloznih i na druge načine nedokučivih pojmova i pojava su uslov svakom sudu *sine qua non* da bi doneo presudu da je učinjen genocid.

Tako, kod najtežih zločina gde je sve jasno i gde treba samo izreći kaznu, suđenje za genocid zapravo tek počinje. U istom se tim zločincima i zločinima daje prilika ne samo da prolongiraju suđenje nego i da izbegnu osudu. Ovaj poslednji slučaj se ređe događa jer se kod očiglednih zločina donose osude uz najteže kršenje prava iz Konvencije pa i činjeničnih postavki, čime se urušava ceo pravni sistem a takve osude gube kredibilitet.

Naravno, autor ne isključuje momenat da i zaštićene grupe kao i genocidna namera budu predmet ocene pred sudovima, ali nikako kao bitan element dela, nego, i fakultativno, kao okolnosti koje mogu biti od uticaja na odmeravanje sankcije.

Najzad, dati su primeri koji sami po sebi govore da nešto sa Konvencijom o genocidu „nije u redu“.

Tako, naprimer, Konvencija o genocidu štiti određene grupe ma koliko zle bile. Saglasno tome i napad na ISIS ima genocidni karakter.

Ili, s obzirom da su određene grupe privilegovane pa su Konvencijom zaštićene, one druge, još brojnije nisu, pa bi čak i u međusobnom sukobu jedne mogle učiniti genocid nad drugima, ali ne i obrnuto, bez obzira koja grupa šta faktički radila.

Ili naprimer, da su srpske snage u jednom gradu u jednoj vojnoj akciji pobile 5.000 Hrvata i jednog Muslimana, onda će genocid postojati samo u odnosu na tog jednog a ne i u odnosu na 5.000 Hrvata jer je genocidna namera postojala samo prema Muslimanima, a ne i Hrvatima.

Jedina Konvencijom zaštićena grupa koja je u ratovima 90-tih na prostorima bivše SFRJ uništena su Jugosloveni. To nije bila samo nacionalna (po državljanstvu) nego i etnički prepoznatljiva grupa, a uništena je ne samo direktnim ubijanjem i nanošenjem povreda (dovoljna je i samo jedna žrtva), nego jednostavno dovođenjem u takve uslove u kojima joj opstanka više nema. Međutim, taj genocid niko čak i ne primećuje iako je nemoguće odbraniti da to po slovu Konvencije nije genocid. Neverovatno je da taj genocid ne primećuje ni specijalizovana organizacija za gonjenje i osudu zločina učinjenih tokom pomenutih ratova, kao što je Tribunal u Hagu, pa čak ni nakon 30 godina intenzivnog rada.

Sadašnja sudska praksa i tumačenje Konvencije upućuje da je svaki značajniji oružani sukob genocid. Time se gubi i svaka razlika između genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina. U tim sukobima, na šta takođe upućuje Konvencija, mogući su i mnogostruki genocidi i to od strane svih sukobljenih strana, pa čak i u kratkom vremenskom periodu. Ili čak, obostrani

genocid istovremeno u istom sukobu. Ako se prihvati tzv. lokalni genocid, kao što je to učinjeno u slučaju Srebrenice, ozbiljno se postavlja pitanje i mogućnosti tzv. autogenocida, kao naprmer u slučaju sukoba muslimanskih snaga lojalnih vlastima u Sarajevu i onih u Veljoj Kladaši. I tako dalje, nerazumnih mogućnosti kao rezultata Konvencije o genocidu je veliki broj. Iste se prevazilaze na najgori mogući način. Potpunim oportunistom i samovoljom subjekta koji su ovlašćeni za gonjenje. Dakle, ignorisanjem osnovne međunarodne regulative i to baš po pitanju najtežih zločina. Mogućnosti za zloupotrebe su tu neograničene. Nažalost, sa štetnim posledicama ne samo po individue nego i po čitave narode, pa i svetski poredak.

U najkraćem, knjiga pruža saznanja koja ne samo laička, nego i pravnička javnost u našoj zemlji nije imala. Tim saznanjima svakako doprinosi bogata korišćena literatura i drugi izvori, pretežno sa anglosaksonskog i zapadnoevropskog područja.

Stoga, nijednog momenta nismo bili u dilemi da ovu knjigu svesrdno preporučimo najširem krugu čitalaca. Kako lacima, da bi najzad imali predstavu o tome da se radi o izuzetno složenoj problematici u koju se treba upuštati sa velikim oprezom, tako i naučno-stručnoj javnosti sa očekivanjem da će doprineti proveriti i razradi zaključaka koje autor daje.

Prof. Dr Nedeljko Jovančević